

Fakty o prínosoch zálohovania jednorazových nápojových obalov na Slovensku

Ing. Miloš Veverka, PhD., Ing. Daniel Lešínský, PhD., CEPTA, február 2019

Aktuálne pripravované zálohovanie jednorazových nápojových obalov (JNO), predovšetkým nápojových PET fliaš a plechoviek považujeme za dôležité opatrenie na zlepšenie životného prostredia, ktoré posunie Slovensko bližšie k cirkulárnej ekonomike.

Preto sme sa rozhodli priniesť do aktuálne prebiehajúcej diskusie o tom či zaviesť alebo nezaviesť zálohovanie JNO na Slovensku, niekoľko kľúčových faktov, ktoré sú v médiách a v diskusii často opomínané. Nájdete tu aj odpovede na viaceré pseudoargumenty a nepravdivé tvrdenia tých, ktorým zavedenie zálohovania z rôznych dôvodov nevyhovuje.

1. Účinné zníženie litteringu

Zálohovanie nápojových PET fliaš a plechoviek účinne znižuje znečistenie prírody a prostredia týmito obalmi. Práve záloha na každý obal motivuje spotrebiteľa k tomu, aby ho nezhodil do prírody, ale doniesol ho do obchodu.

PET fľaše a plechovky sú okolo ciest, chodníkov, v lesoch, v parkoch, na uliciach, na brehoch vodných tokov, skrátka všade, kde má prístup človek. V r. 2005 bola vykonaná dosiaľ jediná komplexná [analýza nezákonne pohodeného odpadu \(littering\) v SR](#) [1], ktorá zistila, že **takmer tretinu nezákonne pohodeného odpadu tvoria nápojové PET fľaše**. Okolo analyzovaných

úsekoch ciest bolo nameraných priemerne **až 600 l nápojových PET fliaš na každý km**.

Zálohovanie JNO znižuje odhadzovanie nápojových obalov až **o 95 %** [2], čo sa významne prejaví na znížení znečistenia krajiny nezákonne pohodeným odpadom.

2. Vybiera sa viac čistejšej suroviny a priblížime sa k cirkulárnej ekonomike

Štúdia IEP „[Skutočná cena zálohy](#)“ [3] uvádza, že súčasná miera návratnosti nápojových PET fliaš prostredníctvom štandardného triedeného zberu v mestách a obciach SR sa vyказuje na úrovni 62 %. Systémy zálohovania JNO bežne dosahujú účinnosť vyše 90 %, pričom napr. zálohovanie JNO v [Nemecku](#) [4] dosahuje dlhodobu 98,5 %. Znamená to, že takmer žiadne fľaše a plechovky už nekončia mimo systému – v zmesovom odpade alebo v prírode.

Tým, že sa obal po vypití nápoja zanesie do obchodu a neváľa sa niekde v priekope alebo nie je znečistený zvyškami obsahu iných obalov v triedenom zbere (napr. zvyšky jedál, olej a pod.), surovina dosahuje vysokú čistotu a dobrú kvalitu, ktorá je vhodná na výrobu nových PET fliaš.

Uvedomujeme si, že zálohovanie JNO je systém zberu, ktorý dokáže vybierať podstatne viac suroviny s podstatne vyššou kvalitou v porovnaní so štandardným triedeným zberom. Umožňuje to plnohodnotnú recykláciu (nie downcycling) s vysokou pridanou hodnotou, tzv. „bottle to bottle“ a neprenáša externé náklady spojené s čistením prostredia a prírody na všetkých občanov SR.

3. Odstránenie krížového financovania triedeného zberu

Jedným z pseudoargumentov odporcov zálohovania JNO je, že zálohovaním vyberieme tie najlukratívnejšie komodity z triedeného zberu (nápojový PET a hliník) a systémy zberu sa stanú nefunkčnými. Naopak, **zálohovanie odkrýva nezdravé krížové financovanie triedeného zberu a vykazovanie množstiev recyklácie iných plastov prostredníctvom PET fliaš**. Spolu so

zavedením zálohovania by malo konečne dôjsť k **diferenciácii poplatkov výrobcov do organizácii zodpovednosti výrobcov (OZV) podľa recyklovateľnosti obalu či výrobku**. Výrobcovia ťažko recyklovateľných alebo nerecyklovateľných plastov si nemôžu vykazovať limity recyklácie cez PET fľaše. Pri správne fungujúcom systéme rozšírenej zodpovednosti výrobcov sa výrobcovia musia zodpovedne postarať o zber a recykláciu odpadu, ktorý vzniká z ich výrobkov uvádzaných na trh adekvátnym príspevkom pokrývajúcim všetky náklady spojené so zberom na úrovni miest a obcí a náklady spojené s recykláciou. Nárast príspevkov do systému rozšírenej zodpovednosti výrobcov podľa recyklovateľnosti výrobku, resp. materiálu bude viesť k potrebnému rozvoju ekodizajnu produktov ponúkaných konečnému spotrebiteľovi.

4. Spravodlivý systém – nakladanie s nápojovými obalmi zaplatia tí, ktorí ich používajú

Pri zálohovaní sa uplatní spravodlivý princíp „znečisťovateľ platí“. Ak niekto chce nápoj v PET fľaši, je úplne spravodlivé, že si priplatí 0,011 € na fľašu za prevádzku systému, ktorý zabezpečí, že podstatná väčšina fliaš neskončí v životnom prostredí, ale bude zrecyklovaná. Ešte raz zdôrazňujeme, že „neúnosné finančné zaťaženie“ tak často prezentované v médiách sa pohybuje na úrovni **0,011 € za PET fľašu a 0,00 € za plechovku**. Naopak, pri nezavedení zálohovania sa všetky externé náklady spojené so zberom a likvidáciou nezákonne pohodených obalov hradia a budú hradíť z vrečka všetkých daňových poplatníkov, teda aj tých čo si nápoje v PET fľašiach a plechovkách nekupujú. Aktuálna cena zberu nezákonne pohodených JNO rastie ďaleko za 1 mil. € ročne [3], tieto náklady preplácajú z verejných financií obce, Slovenská správa ciest, Národná diaľničná spoločnosť, alebo sú skryté v podobe stoviek hodín práce dobrovoľníkov mimovládnych organizácií, záujmových zväzov napr. rybári či poľovníci.

5. Zlepšenie evidencie nápojových obalov

Vďaka zálohovaniu bude presná evidencia nápojových obalov uvedených na trh, ako aj vyzbieraných a zrecyklovaných nápojových obalov. Ministerstvo ŽP bude tak disponovať presnými dátami pri určovaní miery zberu, resp. zhodnocovania týchto obalov, čo je dôležitá informácia pre ďalšie smerovanie odpadového hospodárstva SR.

6. Zálohovanie JNO nezlikviduje triedený zber komunálneho odpadu v obciach a mestách SR

Rozhodne nesúhlasíme s poplašným pseudoargumentom odporcov zálohovania, že zavedenie zálohovania JNO zlikviduje systémy triedeného zberu komunálneho odpadu. Triedený zber bude potrebný aj po zavedení zálohovania JNO, len v ňom bude podstatne menej PET fliaš a takmer žiadne plechovky. Stále však bude potrebné zberať ostatné plasty – nenápojové PET fľaše (drogériové, olejové, mliekové a iné PET fľaše), plastové fľaše z iných materiálov (PP, PE), plastové fólie, jogurtové tégly, tvrdé plasty a pod. Taktiež sklo a papier sa budú zberať ako doteraz. V kovoch bude menej plechoviek, bude však treba zbierať ostatné druhy kovových obalov (konzervy, plechovky, Al fólie), nápojové kartóny (tetrapaky) a pod. Rovnako tak nebezpečné odpady, elektroodpad, textil, jedlý olej a iné.

Ďalšie nakladanie s plastami – najmä ich následné triedenie je ekonomicky nákladná a stratová činnosť financovaná cez OZV-čky. Nápojové PET fľaše a plechovky predstavujú odpad, ktorý je objemný a ľahký a teda zaberá v žltých kontajneroch priveľa miesta čím zhoršuje ekonomiku prepravy vytriedených plastov. **Zálohovaním JNO sa uvoľní zberová kapacita pre iné plastové odpady, resp. nebude potrebné navyšovanie hustoty vývozov alebo zberných nádob pri zvyšujúcej sa miere triedenia**, hustota zvázaných plastov bude vyššia, znečistenie prostredia emisiami a hlukom nižšie. To je popri čistom životnom prostredí veľká pridaná hodnota predovšetkým pre samosprávy. Je však dôležité dosiahnuť a dohliadať správnu funkciu rozšírenej zodpovednosti výrobcov v zmysle zákona o odpadoch a adekvátne nastavenie príspevkov výrobcov na krytie všetkých nákladov spojených so zberom a zhodnotením týchto odpadov cez OZV.

V mnohých krajinách, ktoré dnes zálohujú jednorazové nápojové obaly, triedený zber funguje bez problémov a podstatne lepšie, ako je tomu u nás. Mnohé sa už teraz tesne blížia k cieľu EU recyklovať min. 50 % komunálneho odpadu (napr. Švédsko, Dánsko, Fínsko), niektoré ho dokonca aj prekročili (Nemecko, Holandsko, Litva).

7. Skutočná cena zálohovania

V médiách často zaznieva pseudoargument odporcov zálohovania, že zavedenie zálohovania JNO je príliš drahý špás za 80 mil. €, ktorý nerieši zásadné problémy odpadového hospodárstva Slovenska. Bagatelizujú však a často úplne opomínajú (zrejeme zámerne) problém litteringu, ktorý my určite považujeme za jeden zo zásadných problémov odpadového hospodárstva SR. Zavedením zálohovania vyčíslila štúdia IEP [3] **úspory miest a obcí na čistenie ulíc v súvislosti s podstatným znížením litteringu** (nelegálne odhodnených odpadov) **na 1,2 – 2,7 mil. € ročne**. Táto suma nie je zďaleka kompletná, pretože nezahŕňa náklady ostatných organizácií, ktoré s litteringom každoročne bojujú ako napríklad rybárov, poľovníkov, Slovenskú správu ciest a pod.

Aká je však skutočná cena zálohovania? V štúdii IEP [3] sa píše:

„Zavedenie povinného zálohovania zásadne zvýši náklady výrobcov, ktorí uvádzajú na trh nápojové obaly v PET. Kým dnes platia približne 0,4 centa za fľašu, v systéme povinných záloh to bude v závislosti od miery návratnosti 1,4 – 1,9 centa, pričom pri nami cielenej miere 90 % to bude 1,5 centa, teda približne štyrikrát viac.“

Takže aby sme to zhrnuli fakticky, bavíme sa **o cene zálohovania** (nárast v porovnaní so súčasným systémom triedeného zberu) v hodnote **1,1 centa** (0,011 €) **na fľašu**, čo zahŕňa aj investičné náklady rozložené na 10 rokov, ktorú si výrobcovia môžu premietnuť do ceny výrobku a spotrebiteľ si to pri celkovej cene nápoja ani nevšimne. Tento zásadný argument k cene zálohovania však v médiách doteraz nezaznieval.

Vypočítaný administratívny poplatok 1,5 centa (nárast o 1,1 centa) na fľašu odporcovia zálohovania často spochybňujú, údajne je podhodnotený a reálne náklady budú vyššie. Správnosť výpočtu však podporuje aj [analýza zavedenia zálohovania v ČR](#) [5], kde vychádza administratívny poplatok rádovo podobný, dokonca o niečo nižší. V prípade zavedenia zálohovania iba nápojových PET fliaš vyčísluje analýza náklady na 1,01 centa (0,0101 €) na fľašu v prípade súčasného zálohovania PET

fľaš a plechoviek poklesne administratívny poplatok na 0,78 centa (0,0078 €) na PET fľašu, pričom plechovky budú ziskové (záporný administratívny poplatok -0,0052 € na plechovku).

8. Podpora zálohovania občanmi

Prieskumom verejnej mienky, uskutočnenom na vzorke 1 030 respondentov v januári 2019 bolo zistené, že **viac ako 86 percent opýtaných Slovákov podporuje zálohovanie PET fľaš a plechoviek a 96 % respondentom neprekáža, ak pri kúpe nápoja zaplatia zálohu**, ktorá sa im vráti pri spätnom odovzdaní fľaše či plechovky. Výsledky prieskumu nepotvrdili ani tvrdenia niektorých kritikov zavedenia zálohovania, že zálohovanie naruší systém triedeného zberu a bude pôsobiť na ľudí demotivačne. Na otázku, či zálohovanie ovplyvní vaše zvyky pri triedení ostatného plastového odpadu, odpovedalo **77 percent respondentov, že budú triediť plasty tak, ako doteraz** a iba 3 percentá priznali, že by triedenie plastov obmedzili [6].

Podobne dopadol prieskum aj v susednej Českej republike, kde zavedenie zálohovania PET fľaš by uvítalo 83 % Čechov a zálohovanie nápojových plechoviek 76 % respondentov. 97 % ľudí, ktorí v súčasnosti kupujú balenú vodu a triedia odpad deklarovalo, že budú pokračovať v triedení odpadu aj po zavedení zálohovania JNO [7].

9. Tvorba dobre fungujúceho systému potrebuje diskusiu a účasť všetkých zainteresovaných

Najväčší výrobca minerálnych vôd v strednej Európe na konferencii „Zálohujme?“, ktorá sa konala 22.01.2019 v Prahe verejne deklaroval podporu zálohovania JNO v ČR a prehlásil, uvedomujúc si zodpovednosť za svoje jednorazové nápojové obaly, že keďže sú spoluzodpovední za problém znečistenia životného prostredia ich obalmi, majú právo určiť, ako tento problém vyriešiť. Preto chcú byť pri nastavovaní systému zálohovania. Okrem zníženia litteringu im zálohovanie umožní podnikáť v súlade s princípmi cirkulárnej ekonomiky. Už teraz vyrábajú PET nápojové fľaše s 50 % podielom recyklovaného PET (rPET), vďaka zálohovaniu budú môcť tento podiel ešte zvýšiť, keďže na trhu bude viac kvalitného rPET vhodného pre nápojové obaly. Podpora zálohovania JNO je zrejmá aj z ich webovej stránky.

Veríme, že slovenskí výrobcovia po vzore svojich českých kolegov konečne pochopia nevyhnutnosť zavedenia zálohovania JNO a v zmysle navrhovaného zákona v spolupráci s MŽP SR vytvoria dobre fungujúci zálohový systém pre nápojové PET fľaše a plechovky u nás doma, na Slovensku.

Katalyzátorom úsilia MŽP zaviesť zálohovanie JNO je nedávno schválená [smernica EÚ](#) o redukcii dopadu plastových produktov na životné prostredie [8], ktorá určuje povinnosť pre členské štáty zabezpečiť min. 90 % mieru recyklácie nápojových PET fľaš a taktiež stanovuje obsah recyklovaného PET v PET fľašiach od r. 2025 na min. 25 %. Obe tieto povinnosti sa bez zálohovania JNO len ťažko dajú splniť. Zálohovanie nápojových plechoviek pomôže členskému štátu splniť aj cieľ zo smernice 94/62/ES o obaloch a odpadoch z obalov zrecyklovať min. 50 % obalového hliníka [9]. Preto o zálohovaní rozmýšľajú už aj okolité krajiny ako Česká republika, Maďarsko, Poľsko či Rumunsko.

Je na škodu, že MŽP čakalo až na takýto impulz z úrovne EÚ a zálohovanie JNO nezaviedlo už skôr, ako napr. Litva, ktorá začala zálohovať JNO v r. 2016 a už v r. 2017 dosiahla 92 % mieru zberu PET fľaš [4]. I na Slovensku sme mali už veľké diskusie o zálohovaní JNO hlavne okolo roku 2006, bez úspešnej koncovky. Mohli sme mať čistejšie životné prostredie už dnes.

Na záver

Bude Slovensko prvou krajinou v Strednej Európe so zavedeným zálohovaním jednorazových nápojových obalov a vzorom pre okolité krajiny? Pevne veríme, aj pod vplyvom uvedených faktov a záväzných cieľov EÚ, že MŽP zotrvá vo svojom doterajšom úsilí, nepodľahne tlakom odporcov zálohovania a v blízkej budúcnosti Slovensko konečne dočká dobre fungujúceho systému zálohovania jednorazových nápojových obalov ako logického vyústenia potrieb vyspelej kultúrnej spoločnosti.

Zdroje:

- [1] Ladomerský J., Veverka M.: Analýza voľne pohodených odpadov v prostredí Slovenskej republiky, 2005, dostupné na: <http://www.cepta.sk/documents/Zalohovanie/Analiza%20litteringu%20v%20SR%202005-vysledna%20sprava.pdf>
- [2] Eunomia: Impacts of a Deposit Refund System on Local Authority Waste Services, 10/2017, dostupné na: <https://www.eunomia.co.uk/reports-tools/impacts-of-a-deposit-refund-system-for-one-way-beverage-packaging-on-local-authority-waste-services/>
- [3] Inštitút environmentálnej politiky: Skutočná cena zálohy, 11/2018, dostupné na: <http://www.minzp.sk/iep/publikacie/ekonomicke-analzy/skutocna-cena-zalohy.html>
- [4] ACR+: Deposit-refund systems in Europe, 01/2019, dostupné na: http://www.acrplus.org/images/technical-reports/2019_ACR_Deposit-refund_systems_in_Europe_Report.pdf
- [5] Eunomia: A Deposit Refund System for the Czech Republic, 01/2019, dostupné na: <https://www.zalohujme.cz/wp-content/uploads/2019/01/A-Deposit-Refund-System-for-the-Czech-Republic.pdf>
- [6] Podľa prieskumu je drvivá väčšina obyvateľov Slovenska za zálohovanie PET fliaš a plechoviek, tlačová správa MŽP SR, dostupné na: <http://www.minzp.sk/spravy/2019/februar/podla-prieskumu-je-drviva-vacsina-obyvatelov-slovenska-za-zalohovanie-pet-flias-plechoviek.html>
- [7] KANTAR TNS, Výzkum postojů Čechů k zálohovému systému, finální zpráva, dostupné na: https://www.zalohujme.cz/wp-content/uploads/2019/01/Waste-Sorting-and-Deposit-System-Fin%C3%A1ln%C3%AD-zpr%C3%A1va_-KANTAR-CZ.pdf
- [8] Directive on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment, 01/2019, dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5483-2019-INIT/en/pdf>
- [9] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/852 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica 94/62/ES o obaloch a odpadoch z obalov, dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0852&from=SK>

Kontakt: Ing. Miloš Veverka, PhD. mail: milos.veverka@inter-net.sk; mobil: +421 904 417 202

Viac info na www.cepta.sk